

Привредно - културне
матиче
за Сјев. Далмацију

ГЛАС

Привредно-културне
матиче
за Сјев. Далмацију

Годишња претплата: за чланове Матиче 24 дин.,
за нечланове дин. 36.
Писма и новач слају на адресу:
Сибеник, поштанска преграда бр. 30.

Сибеник, 19 Јула 1934
БРОЈ 199. — ГОДИНА VI.

Власник «Привредно-културна Матича за Сјев. Далмацију»
Уредник PAVLE ZELIĆ
Телефон бр. 84. — Број џек. рабна 38.242.

Видовдански дух у народном раду

— Ријеч има Матица —

Не славио ми Видовдан као ус-
помену на један догађај који се је
десио пред пет и по вијекова, него
као највјернију слику и израз савјес-
ти и душа нашег народа у прош-
лости — и у садашњости.

Цар Лазар је могао склопити ка-
кав уговор с Турцима, и мирно жи-
вјети. А да је пристао да слави тур-
ског Алаха, — још у већој мјери него
дотле био би обдарен свим властима
и частима. Али је он волио часно по-
гинути него срамотно живјети, па зато
пјесма и каже да се је приволио „цар-
ству небескоме“. Зар се сваки чов-
јек не одлучује сваког дана и часа
— хоће ли обрзати под ноге бацити
и угушати своје најљепше мисли и
најплементније осјећаје, па добро жи-
вјети и бити циљан у друштву
„турском“ — или ће прије „изгуби-
ти главу, него своју огријешити ду-
шу“ ?!

Милош Обилић, клеветан од Ву-
ка Бранковића, одлази да убије тур-
ског цар-Мурата, иако је сигуран
био да неће живу извјети „главу,
јер је одлучио да покаже „ко је вје-
ра — а ко је невјера“ и да се бо-
ри против главног вла — иако ће
га то главе стати. Највеће и нај-
крупније ствари не објашњавају се
ријечима него се откупљују по ци-
јеву живота, кад човек приноси се-
бе на жртву најплементнијим осје-
ћајима људским, ако се то са мањим
жртвама откупити не да. Зар се и
данас сваки човек не одлучује: да
ли мудровати и клеветати као Вук
Бранковић, а сам себе и своју вој-
ску заклонити за „Голеш-плавину“
па ако види да је победа „српска“
онда ће и он прилетити и „одлучити“
побједу, а ако види да Турци по-
беђују онда ће окренути леђа да
„спаси“ људе, — или ће као Милош
Обилић, са своја два побратима па
и сам, борити се против „цијелог
свијета“ за праву, без обзира на
то како ће тренутно та борба свр-
шати ?!

Бошко Југовић вије поносно свој
Крсташ-барјак и воли вћи с бра-
ћом на Косово, гдје ће сви изгину-
ти, него остати на царском двору у
Крушевцу. Зар се и данас сваки
човек не одлучује: хоће ли тражи-
ти гдје може мирно живјети, а од-
рећи се свог барјака, одрећи се све-
га с чим се замјера „могућницима“;
избјегавати све опасности, а повла-
чити се тамо гдје може мирно про-
живјети свој „људски“ живот ?! Да
ли у борбу, која је неминовна за
сваког човјека, јер се сваки мора
одлучивати хоће ли служити Богу или
врагу, али која је борба увијек ве-
зана са неугодностима и опасностима
— или одрицање од „човјека“ за
вољу оних којима су то дјетиње при-

че, а „мудрост“ живота сасвим неш-
то друго каже ?!

И све друге личности из видов-
данско-косовског двобоја између људ-
ства и нељудства јасно показују —
„ко се кому приволијева царству.“
Нека се наши читаоци сјете сваке
личности, и нека се упитају што је
учинила, а што је могла учинити,
па ће им бити јасно у чему је њи-
хова вијерност и њихова вриједност.

„Глас“ све ствари проматра с
обзиром на наше прилике, па и ми
треба да поставимо питање: — ка-
ко данас људи показују своје коле-
бање или своју сталност у животу и
раду ?

Стид ме је да изнесем што сам
опажао код других у пригодама у
којима сам се и сам понижавао.
Припадам једном реду друштвеном,
којему је главни позив просвјетитељ-
ски — јер смо узигељи, који треба
да предвече у борби за слободу
мисли и савјести. И што се догађа?
Било је случајева да на нашим саста-
нцијама, кад је требало кавати от-
ворено своје мишљење, многи не
смију то учинити, јер им је јасно
да јест веко међу њима, који има
„свемогуће“ залеђе па да ће сваки
онај учитељ, који му се замјери, би-
ти премјештен ако то не жели, или
да неће бити премјештен ако то же-
ли, а неки иду тако далеко да се бо-
је губитка службе, од које зависи
не само њихов опстанак него и опста-
нак болесне мајке, сестре или другог
рода. Зато и пред очитим неистина-
ма и неправдама уста морају да
шуте, очи да не виде, а уши да не
чују. Човек се мора прашати да ни-
је жив, да не доживи неприлике и прс-
гоне, на основу девунцијација ријет-
ких појединаца. То иде тако далеко
да један сељак свјетуге свог учите-
ља: „Господин учо, — немојте се
Ви замјерати онима што могу све
што хоће, и немојте штогод говори-
ти што би могло бити неповољно
онима што „ведре и облаче“ (израз
се односи на неодговорне и неква-
лификоване чиновце — пр. ур.), јер
им то одмах дојави когод ко жели да
им се додвори!“

Али не опажа се то само код
учитеља, са тим се човек сретне
свуда и на сваком кораку, чак и
тамо гдје то нико не би очекивао:
код наших свештеника, који су дан-
ас најнезависни и ред људи у на-
шем крају.

Живећи са таким духом — може
ли се икава рад у народу прово-
дити ?! Гдје је ту видовданско ко-
совски дух слободе и жртовања ?!

Но да се искрено запитамо — и
то је заправо сврха овог написа —
може ли се, и смије ли се овдје сва
кривица бацити на појединце ? Нема
ли ту исто толико, ако не и више,
кривице на онима који предводе ?!

Видовданско попразнствовање

У последњем броју „Гласа“ по-
менуто је овогодишње попразнство
Видовдана на нашем Косову, као
једна новина врло потребита и врло
корисна у правцу културно-просвјет-
них тежња оне наше мале географ-
ске јединке која сачињава слив рје-
чице Косовице, и коју ми назив-
љемо Косовом. Од посвећења наше
Лазарице овогодишње зборовање на
Косову било је 45 косовско зборо-
вање. За туђинске власти косовско
зборовање била је једна манифеста-
ција народне мисли не само Сје-
верне, него цијеле Далмације од Ве-
лебита до Ловћена; била је то смо-
тра народне мисли и свјести, изра-
жени осјећај да смо народ свјестан
свога југословенског јединства и
својих народних циљева у будућно-
сти, изражена жеља и воља да по-
ставимо уједињен и слободан народ
у својој слободној и уједињеној
отаџбини. Видовданско зборовање
за нас Далматинце било је најсве-
тије причешће душе народне са на-
питком завјетне мисли Косовскога
Кнеза са његове косовске кечере, —
а Лазарица је постала национална
богемоља душе народне. Под туђи-
ном ми смо Далматинци знали шта
нам значи Косово и црква Лазарица,
и чему има да нам служи.

Након ослобођења ово је наша
четрнаеста слава на Косову, — и
послије заносне прославе 1921 год.,
у нашем слободном животу уједи-
њеног народа ми као да не нађосмо
још свој далматински Видовдан, као
да не нађосмо и не осјетисмо значај
духа Лазаричина у новом народном
животу ни видовданске мисли као
покретача напретка будућим народ-
ним циљевима. Лутало се је и по-
кушавало, навадовало, напредовало
и постало. Изражавата је мисао као
да Видовдан нема и не може имати
више неког већег националног зна-
чаја на подручју духа Лазаричина,
т. ј. у Сјеверној Далмацији, јер да
је наш национални циљ постигнут
и завршен; у неким моментима из-
бијала је тенденција, на жалост и

Може ли водство Матиче узети
на се и ту улогу, управо дужност:
да јавно заштити оне који су пре-
зрени и прогнани ради свога миш-
љења и рада, кад то мишљење и
рад није ништа друго него једна
искрена и несебична служба народу
и отаџбини, у духу ових толико
пута у „Гласу“ цитираних ријечи
Њ. В. Краља: „Кров све вријеме и
сва искушења народ је био и остао
извор неистинитих енергија и неса-
владиве стваралачке снаге, а по
пријеру слободарске Шумадије, ко-
ја је те енергије знала да прсбуди,
да их ријешти моралних окова и
упути до ових исполних стваралачких
резултата о којима наше ло-

срамоту нашу, да се Видовдан пре-
твори у партизанско кортешовање;
други опет били су мишљења да
Видовдан на Косову не може имати
неког већег ни опшенијег значаја,
нарочито са становишта соколске
идеје, јер идући на опш. државни
слет баш на Видовдан соколи са
подручја Лазаричина духа да не
могу па и не треба да долазе на
наше Косово.

Од назад 5-6 година, откад је
Привредно-културна матича прихва-
тила Видовдан својом крсном сла-
вом, настоји се да се видовданској
прослави даде опет један опш. шири
народни значај; покушава се да се
нају облици, начини, правци и пу-
теви по којима Видовдан треба да
поставе опет идеји потстрекач на-
родног живота и напретка на свему
подручју Лазаричина духа. Матица
је свјесна да видовданска прослава
не може да се прослава увијек по
једном, окамењеном облику, већ да
треба да се мијења, органски изгра-
ђује и усавршава — као што се и
живот народни и његове потребе и
циљеви мијењају — доклен се не
нађе њен прави облик, каков ће
најбоље послужити завјетној ко-
совској мисли у развјетку и напретку
новог живота нашег народа Лазаричина
духа. Зато је Матица видов-
данској прослави сваке године по-
нешто мијењала облик додајући уви-
јек по неки нови елемент.

Нарочито је Видовдан примио
опет свој значај опш. народне про-
славе и опш. народне мисли од до-
ласка нашег пожртвовања и народу
драгог и омиљеног епископа, преос-
вештеног господина Иринеја, који
већ трећу годину редовито долази
на видовданску прославу и окупља
на њој око своје духовне личности,
око своје молитве и своје ријечи
сав народ на подручју Лазаричина
духа у једну мисао и једну душу;
која је себи поставио циљем и дуж-
ношћу да као првосвештеник и слу-
га Божјега олтара сваке године на
Видовдан на Косову у име народа

калне ситне „величине“ нису до-
стојне ни да суде.

Може ли Матица својим сарад-
ницима у буђењу и рационалном
искоришћавању тих народних снага
осигурати толико слободе од само-
воље и жбира и шијуна ових сит-
них величина које тргују најорди-
нарнијим сурогатима патриотизма,
кољко смо ми слободе имали за
вријеме Млечића, Шзабе и Тур-
чина ?

О Видовдану ове су ме мисли
обувеле и осјетио сам што је дуж-
ност нас учитеља, па питам: има
ли и Матица дужности према вама ?

Учитељ.

принеси молитву и захвалност Богу и косовском Кнезу Мученику на дарованој нам косовској мисли.

Ове године једна новина била је попразнство Видовдана. Сјутрадан по Видовдану сакупио се око Лазарице одбор видовдачке прославе са још неколико виђених Косовљана, чија су имена у прошлом броју набројана. Био је то скуп косовске интелигенције, свештеника и учитеља, и неких виђених сељака. На самом састанку осјетила се је потреба да се разговара о културно-привредним питањима овог слива рјечице Косовице, оне међупланинске котлине од Коња до Косовачког Кланца, и од приставака Ковјака до Промине, која сачињава 7-8 села и која се називаје Косовом; а која сама ва себе сачињава једну малу географску, па ако хоћемо, у ужем смислу речено, и једну малу географско-етасграфску целину, — и која неизоставно треба да буде и једва ужа привредно-културна целина. И ако је попразнство ове године било једна новина, али се је одмах показало да је оно толико корисно и толико потребито, да ће га требати отсад, наравно у ширем облику, унијети као саставни дио видовдачке прославе.

Док је Видоздан дан народног обривања на подручју духа косовске Лазарице, — дан по Видовдану треба да буде збориште Косовљана, свих ових Косовљана који сарађују, који могу и треба да сарађују на културно-привредном подизању свога Косова. Досад се та потреба није можда толико осјећала, и ове године дошла је ова више спјатано, самсничка и без утврђеног програма, изазвао ју је и диктирао сам живот и народне животне потребе, које сам себи, често и несвјесно, крче пут. Живот се мијења, прилике и потребе животне се мијењају, па оне саме траже и нове путеве и нове облике.

Назад самих 38 година све косовско подручје имало је само једног учитеља, а све до ослобођења била су само два са двије школе. Данас ва том подручју, убројано ли и Косовски Кланец (Биоцић-Тепљух) који гравитира Косову колико и Петрову Пољу, има пет школа са 11 учитеља, а још су двије школе у изградњи; уз то четири свештеника на четири парохије.

И не само да се привредно-културне и уопће животне прилике мијењају, него се је сто из оснивања измијенило и однос културних свага Косова у предатним приликама у Косову, као у свјетли наших сеоских крајева, није могла да буде покрећућа нека жиља и јана акција на културно-економском подизању свога краја и села уопће; из села није могла да никне ни да се покрене мисао свога препорода из простог разлога што село није имало своје интелигенције, ни уопће људи савремених способности ва такву акцију. Све што се је и колико се је тада покретало и радило од општенационалног значаја на селу, у главном, потицало је из варошица. Па и саму видовдачку прославу водио је у тим временима родољуби одбор варошана из Книна, Довиша, Шибеница. Али варош ни тада није била спремна ви способна да води село у његовом културно-привредном подизању, она је била више његов национални вођа.

На косовском попразнству јасно је избило да Косово, као једна ужа културно-привредна заједница, може

Народно славље у Биоцићу

— Посјета преосвештеног Владике —

Биоцић, 12 јула

На празник светих апостола Петра и Павла наша црква слави сваке године своју храмовску славу. Та слава је спојена и с великим марвеним базаром, једним од највећих што се одржавају у Петровом Пољу. Народа буде много из ближних и даљњих крајева, па и из саме Босне. Како је Бог дао приличну годину, а и лијепо вријеме, иза једне обилне кише, посјета овогодишња била је још бројнија. Док је друге године превладавао пасловни свијет, који долази на базар, ове године је превагу одвијела поклоничка публика, коју су на славу довеле унутрашње, духовне потребе. У овом погледу пресудна је била овогодишња

Посјета преосвештеног Владике посјета која се обновила последице једног низа од пуних 37 година. И кад се то има на уму, као и чињеница да ту посјету обнавља владика Ђорђевић, који је кроз саме двије године свог боравка међу нама постао популарнији и народу ближи од свих далматинских владика од постанка њихова, онда је разумљива и овогодишња бројнија посјета и одушевљење којим је владика дочекао, макар да је своју посјету најавио сама три дана пред празник.

На тепљушкој раскрсници Владика је сачекала дуга поворка народа са литијама и црквеним барјацима, школска дјеца са својим наставницима, Соколско друштво Кланац са својим водством и сеске чете Кањани и Штиково. На челу поворке бројно свештенство, са олштвинским начелником г. Накићем и среским начелником г. Нешићем с којима се преосв. Владика срдачно поздравио. На то је између соколића иступио, са заставицом у руци, мали Јоско Дедаћ те грмко, соколски одважно повдарио:

Јутрос душа се свијетли,
Јутрос љубав нас грли,

и треба данас да води само себе и да само изграђује своју културно-привредну снагу, а да не чека само покретаче, или чак и наређења у том правцу из вароши, као неку савијену милостицу поклесену благодар; јер Косово данас има разјерено више интелигенције, него ли која сјеверодалматинска варошица. Наше варошице, у колико претендују да помажу и воде културно-привредну иницијативу својих околних села, и уколико је која од њих способна зато, треба да имају на уму, да им је прва, најпреча и најродољубивија дужност да дају иницијативу и потицај саме селу, да се оно подиже, буди, напредује, изграђује — да само село буде стваралачка снага свога културно-привредног подизања, и да тако постаје самостална културно-привредна јединка, способна за самосталан рад и развитак свој. Да се село развија по примјеру и начелима шумадијског села, — и највећа ће заслуга наших варошица бити, ако придогнуду да се село способно за свој самостални развитак, у толико, колико село само за се треба и мара да ради и да се брине. Никакове штете ни губитка због тога имати; — оне ће имати част да су помогле село у својем развитуку и напретку, и да су га на-

Јутрос — Владичи: Здраво!
(„Здраво! Здраво! Здраво!“)
Јутрос плам се разгорео,
Јутрос срца су весела,
Јутрос Владичи: Живео!!
(„Живео! Живео! Живео!“)

Громки поклиц: „Живео владика Иринеј!“ На вратима храма преосвештеног Владика поздравио је у име своје и народа парох г. Мирко Стојанчевић лијепо и топлим сусретицом. Владика се захваљује: „Ви сте последњи по реду мојих посјета али не последњи у мом срцу, јер пред тешких брига ва своју садашњицу, ви посветите своје бриге и заједничком духовном и душевном добру. Доказ томе је и овај лијепо дочек који ме пријатно изненађује. Други велики доказ који се на први поглед даде видјети и осјетити то су ваши соколи, особито ови моји мали драги соколићи, с којима је увијек и свуда љубав моја.

Дошао сам у име тог великог духовног добра, да молитвем Богу испросим благослов Његов на куће ваше и на труде ваше. Нека је благословен овај први сусрет наш!“

Дрвишко пјевачко друштво, које је озбиљно схватило своју мисију, па несуморно залази у народ и предано врши своју културну улогу, сачекало је и овдје преосв. Владика и са црквеног хора поздравило га громким „Исполати!“ Архиепископску литургију асистирао је шест свештеника са начелстаом епископског замјеника проте г. Милана Мацуре. До сванјела одговарала су врло складно школска дјеца са својим катихетом и наставницима, а последице је преузео дрвишки хор.

У свечаној литији учествовао је многобројан народ. Пазар је вато вријеме обуставио сваки рад. Литија је, по нарочитој жељи Владичиној ове године прошла кроз гробље, на коме је преосвештени са свештенством отслужено помен „отцем и братија вашој“ који у гробљу том почивају.

училе да самостално води и изграђује себе, да самостално стане на своје властите ноге. У таквом односу неће моћи постојати антагонизма ни борбе између варошице и села, јер им неће бити разлога, — али настаће један однос уваљаног сарађивања на свим заједничким пословима. Наравно да је такав однос могућ једино на слободном једнакоправном сарађивању вароши и села, на уваљаном потпомагању и допуњавању, али не никако на диктаторско-ропском односу.

Наше село, према принципима нашег предатног менталитета, досад је из варошица и од варошица само вођено, а није викад ни покушавано, — а био би грех то и покушати, — да се село подигне на своје властите ноге. Село је осјећало да треба да буде послушни, па и више него послушни, појединих маловарошних деспота и диктатора.

На косовском попразнству осјетило се је да предатни менталитети варошица постоје и данас као сметња напретку и развитуку села у његовом привредно-културном развитуку. Село тражи од варошица и варшана више самосталности и слободе у своме изграђивању и напредовању. У заједничком интересу села и варошица то селу треба и дати.

М-вук.

Бесједа Владичина

Послије литије, у цркви дупком набијеној, преосвештени Владика је је одржао значајну бесједу о томе: како су се на једном заједничком послу могли да нађу — један неписмени рибар и један учени академикар, са гордом титулом „римског грађанина“ у свом имену. — Скромно је ваше мјесто, браћо моја, кавао је углавном преосв. Владика. — Оно нема високих палата ни богатих станова ни становника; нема ни историјске славе поред све частности своје, али не мислите, браћо, нити то мислим ја да ваше мјесто нема својих скромних величина. Једна од тих је и давашња ваша слава. Велика је ваша слава, јер је велика била мисао која се јавила и која је код ваших предака претходила видању ове скромне, али лијепе цркве. Мисао која је потекла из савнања и дубоког осјећања: да духовне потребе треба задовољити, да духовне и душевне вриједности равнају судбином и срећом људскога рода. Да није та велика мисао водила ваше претке, не би они никад овидали цркву, да није те мисли било не би се данас овдје гресма орила у славу и част апостолских првостолника и ваших заштитника, а Божјих вијерних служитеља Петра и Павла. — Не би тога било, браћо моја, као што нико жиз не би данас знао да су некад по земљи ходили ни Петар ни Павле, да није било те исте мисли и велике истине о духовним вриједностима, на којима су се ова два служитеља Божја и људска подигла тако високо, да их читава хришћански свијет може да сагледа и вјековима их гледа из свих крајева и кутова наше плачете.

Ко би икад био знао, а данас поготово, да је некад живио сиромашни галилејски рибар Симон, прост радник на просту послу који му је жулио руке и палио лице? Да ли је сам Симон могао и да сања у својој скромности, да ће он постати овај Петар у чију част је подигнут овај свети дом Божји и безбројни други храмови, по цијелој свијету и да ће име његово свијетлати милионима кроз вјекове дуге? Није то знао Петар, али је знао неко ко зна оно што нико од нас и сви ми скуп не знамо. Знао је то Господ, браћо моја, који не пита како се ко у својој скромности носи, чиме се храни, каквим се послом бави већ шта он у души својој носи, ког преставаља и коме служи. И нађе Господ у грудима простог рибара велику душу, нађе духа Божјега у срцу његову и рече му: „Хијде замисли!“ И остави рибар мреже своје и скромни алат свој и пође за Божанским гласом и прослави се на времена вјечна. Било је учених људи којима је Христос говорио: „Нисам ја од овога свијета. Душу, људство, образ ја тражим!“ Али учени не разумеше оно што рибар својом простом, чистом душом осјети. Зато учени прођоше и падоше у таму вјечног заборава, а рибар остаде да му се вјекови и у њима милиони диве и име његово славе. Ко је био већи и силнији од Рима, моћне престолнице тадашњег читавог свијета? Па ипак је грешни Рим задрхтао пред појавом галилејског рибара на улицама својим. И преварио се грдно, као сви ови који превариу и потцјењују духовне вриједности, кад је мислио да ће са главом рибаревом, коју су целати отсјекли у предграђу Рима, нестати

